

HANS VON FRIESEN:

EG efter Maastricht

Vid EG:s toppmöte i Maastricht i december drogs riktlinjerna upp för en långtgående integration inom EG i och med besluten om en ekonomisk och valutapolitisk union.

Frågan om en politisk union sköts på framtiden men marschriktningen är nu utstakad.

EG:s toppmöte i Maastricht den 9–10 december har betecknats som historiskt. Beslutet om en ekonomisk och valutapolitisk union är ett av de mest långtgående som gemenskapen någonsin har fattat. Men allt beror på om och hur de uppgjorda planerna förverkligas. Redan den ratificeringsprocess som förestår i de tolv medlemsländernas nationella parlament kan bjuda på överraskningar. Den tyska förbundsregeringen har således utsatts för hård kritik på hemmaplan för sitt aktiva stöd åt tanken att invanda nationella valutor skall ersättas med ett för hela EG gemensamt betalningsmedel. Många tyskar känner oro för att de gångna årtiondenas välstånd kan hotas om D-marken byts ut mot EG:s ecu. Finansminister Theo Waigels försäkrar att Tyskland inte alls vill avskaffa D-marken utan tvärtom exportera den till hela EG har inte vunnit större tilltro.

Viktigare än detta är att företrädare för tysk industri har anmält betänkligheter. De har pekat på behovet av ekonomisk stabilitet och sagt sig tvivla på att detta mål går att uppnå med hjälp av politiska medel. Trots dessa och andra invändningar är valutaunionen en logisk konsekvens av den inre marknaden. Även när all gränskontroll har försvunnit kan växlingskostnader försvåra det inomeuropeiska varuutbytet. Detta hinder kan endast undanröjas med hjälp av en gemensam valuta som i sin tur förutsätter en gemensam ekonomisk politik.

Den tilltänkta valutaunionen står öppen endast för länder som uppfyller hårda villkor på ekonomisk stabilitet som främst har dikterats av Tyskland. Men ännu så länge klarar flertalet EG-länder inte dessa krav. Dit hör ironiskt nog Tyskland vars

Hans von Friesen är känd från bl a Sveriges Radio.

skuldsättning just nu är mycket hög till följd av kostnaderna i östra Tyskland. Om läget år 1999 då valutaunionen skall träda i kraft går det ännu så länge endast att spekulera.

I Maastricht sköts frågan om en politisk union på framtiden. Det blev heller inga väsentligt utökade befogenheter för EG-parlamentet. Lika mycket som beslutet om den ekonomiska och valutapolitiska unionen var en otvetydig framgång för Helmut Kohl var oförmågan att samla de tolv EG-länderna kring nya gemensamma

Den tilltänkta valutaunionen står öppen endast för länder som uppfyller hårda villkor på ekonomisk stabilitet.

politiska strukturer ett lika klart bakslag för den tyske förbundskanslern. Kohl hade veckorna före toppmötet gång på gång upprepat att de båda unionerna kompletterade varandra och att den ena därför inte var tänkbar utan den andra. Han lyckades inte övertyga tillräckligt många av sina kolleger om att han hade rätt.

Marschriktningen är utstakad

Oavsett om tidtabellen för den ekonomiska och valutapolitiska unionen håller eller inte och oavsett hur lång tid det tar innan den politiska unionen kan förverkligas är EG:s marschriktning utstakad. Arbetet på att smälta samman medlemsländernas politiska och ekonomiska system kommer att fortsätta. En annan viktig förändring är värd att observera. De medlemsländer som vill gå snabbare fram är

inte längre beredda att låta den långsamaste bestämma takten. Storbritannien har fått rätt att åtminstone tills vidare stå utanför den ekonomiska unionen men tillåts inte hindra andra från att förverkliga sina ambitioner. Detta kan antingen leda till ett Europa med två hastigheter eller till att briter snart inser att det ligger i deras eget intresse att aktivt medverka i den europeiska integrationsprocessen. Regeringen i London har också vägrat att ansluta sig till kravet på gemensamma arbetsmarknadsregler. Även här är det möjligt att den i sinom tid kommer på andra tankar.

EG och Jugoslavien

EG är inflytelserikt men kan inte bestämma utvecklingen i hela Europa. Rent politiskt var 1991 inte ett särskilt framgångsrikt år för gemenskapen. I samband med toppmötet i Luxemburg i juni inleddes ett ambitiöst försök att förhindra ett öppet inbördeskrig i det sönderfallande Jugoslavien. Avsikten var att låta européer lösa en europeisk konflikt utan inblandning från utomstående som Förenta staterna, Sovjetunionen och FN. Det är möjligt att EG-medlingen till en början välkomnades av alla parter i det jugoslaviska dramat. Det sätt på vilket framför allt Tyskland stödde Kroatien och Sloveniens självständighetssträvanden framkallade dock snart stor misstro från serbisk sida och omöjliggjorde därmed fortsätta EG-insatser.

När den tyske utrikesministern Hans-Dietrich Genscher en vecka efter Maastricht förmådde samla sina kolleger inom EG kring en formel för hur Kroatien och Slovenien skulle erkännas som självstän-

diga stater, fann de serbiska ledarna sina farhågor besannade. Ledningen i Belgrad kunde ännu en gång frammana minnena av de oförrätter som Tyskland under historiens gång anses ha tillfogat den serbiska nationen. Därefter var det bara FN-medlaren Cyrus Vance som kunde hoppas på framgång i försöken att få till stånd en varaktig vapenvila i det bittra och blodiga inbördeskriget.

Belutet att erkänna Slovenien och Kroatien och möjligen också andra delrepubliker i det sönderfallande Jugoslavien som suveräna stater var inte reservationslöst. Det försågs med politiska villkor som inte tidigare har förekommit i det internationella umgänget. EG kräver garantier för att vissa grundläggande mänskliga fri- och rättigheter inklusive skyddet för nationella minoriteter skall respekteras. Därmed vidgade gemenskapen sin vakthållning kring demokratiska värden. Ett demokratiskt styrelseskick har från början varit ett oavvisligt villkor för medlemskap. Nu har EG sagt sig vägra erkänna odemokratiska regimer i andra europeiska stater.

De forna öststaterna

Först Grekland och sedan Spanien och Portugal togs upp som medlemmar i EG i den klart uttalade avsikten att befästa en demokratisk nydaning i dessa länder. Nu begär Polen, Tjeckoslovakien och Ungern att få samma internationella garanti för sin nyvunna frihet. Men gemenskapen tvekar. Det råder inget tvivel om att de nya demokratierna i det tidigare kommunistiska Östeuropa i dagens läge har mycket små om ens några förutsättningar att klara de ekonomiska påfrestningar som

ett EG-medlemskap skulle utsätta dem för. Men deras önskan att erkännas som fullvärdiga européer går inte att avfärda.

Sovjetunionens sönderfall ökar osäkerheten i EG:s omedelbara närhet i om möjligt ännu högre grad än inbördeskriget i Jugoslavien. Även denna kris nödvändiggör en långsiktig strategi som ännu så länge låter vänta på sig. Det räcker inte med aldrig så välbehövliga hjälpsändningar för att lindra den mest akuta nöden. Gemenskapen måste mer än tidigare ta på sig rollen som både pådrivare

EG vägrar erkänna odemokratiska regimer i andra europeiska stater.

och stabiliserande kraft i Europa. Sammanhållningen mellan dess medlemsländer har blivit den främsta om inte rentav enda garantin för en lugn och fredlig utveckling i det tidigare Sovjetunionen och dess gamla östeuropeiska imperium.

Varken politiskt eller ekonomiskt finns det något alternativ till EG. Gemenskapen må ha sina brister men den är outhärlig. Den som vill påverka dess fortsatta utveckling kan endast göra detta inifrån, inte utifrån. Den som har trott något annat bör ha kommit på bättre tankar sedan EG-domstolen vägrat godkänna vissa institutionella bestämmelser i EES-avtalet.

En tysk politiker sammanfattade nyligen EG:s betydelse på följande sätt: de gamla europeiska nationalstaterna är för små för de stora uppgifterna och för stora för de små. Det betyder att nationella regeringar och parlament i framtiden måste överlåta befogenheter inte endast till överstatliga organ och institutioner utan

också till regionala instanser. Länder med en federal maktstruktur som Tyskland eller med en lång tradition av kommunal självstyrelse som Sverige kommer att ha lättare att klara denna omställning än mer centralistiskt styrda stater.

Storbritannien vägrade till en början att gå med i EG. Detta gav gemenskapen en administrativ och rättslig struktur som skilde sig från brittisk och även skandinavisk tradition. Detta förklarar de svårigheter som uppstod efter det brittiska

De gamla europeiska nationalstaterna är för små för de stora uppgifterna och för stora för de små.

inträdet år 1973. En svensk anpassning till EG:s regelverk kommer heller inte att bli problemfri. Detta är inte ett argument mot medlemskap utan en konsekvens av en alltför lång svensk tvekan. För 20 år sedan hade Sverige kunnat komma med i gemenskapen på närmast ideala villkor. Detta tillfälle försattes. Det var en ödesdiger felbedömning som kan skapa betydande svårigheter när nu Sverige äntligen har bestämt sig för att spela en aktiv roll i Europa.

En fortlöpande process

Toppmötet i Maastricht drog upp riktlinjerna för en långtgående integration inom EG. Gemenskapen gör inte halt i

och med att den inre marknaden har förverkligats utan vill gå vidare. Denna process måste även nya medlemmar godta. Sverige, Österrike och andra ansökningsländer kan inte komma med i gårdagens EG utan endast i morgondagens. Och 1990-talets gemenskap kan se helt annorlunda ut än 1980-talets.

EG står inför stora förändringar bl a på det personella planet. Viktiga personskiften kan komma i enskilda medlemsländer. Av minst lika stor betydelse är att Jacques Delors' mandat som kommissionens president går till ända i och med 1992 års utgång. Han har varit en kraftfull ledare och har gett gemenskapen och dess medlemsländer en ny framtidstro. Mer än någon annan har han personifierat ansträngningarna att fördjupa det europeiska samarbetet. Han kommer att bli svår att ersätta.

Ett viktigt budskap från Maastricht är att EG aldrig blir "färdigt" utan befinner sig i ständig omvandling. Den europeiska integrationen är en fortlöpande process. Till skillnad från EFTA, som fullgjorde sin främsta uppgift redan i slutet av 1960-talet då tullfriheten mellan medlemsländerna blev ett faktum, är EG en dynamisk organisation och därmed underkastad en fortlöpande förändring. De 34 år som har gått sedan gemenskapen började fungera har bjudit på både framgångar och besvikelser. Framtiden kommer inte att bli annorlunda.